

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet
yvonne.ruston@regeringskansliet.se

Begäran om yttrande över En översyn av kontrollorganisation och finansieringen av kontroll i livsmedelskedjan för att förenkla för företag (SOU 2025:64), LI2025/01164

Er beteckning: LI2025/01164

Sammanfattning

Länsstyrelsen *avstyrker* utredningens förslag att centralisera livsmedelskontrollen till Livsmedelsverket och kontroll av foder och animaliska biprodukter till Jordbruksverket. Länsstyrelsen föreslår i stället att om kontrollverksamhet ska överföras från kommunerna så är det länsstyrelserna som borde vara det rimliga alternativet, eftersom kompetens, organisation och kunskap om länets förutsättningar redan finns på plats. Givetvis skulle en sådan reform vara förknippad med behov av ökat finansiering.

En splittrad kontrollkedja med många kontrollmyndigheter, så som kontrollverksamheten är organiserad idag, ställer stora krav på samordning och samverkan i myndighetsleden för att skapa likvärdighet och samsyn. Förslaget om centralisering råder bot på vissa delar av detta men skapar i stället behov av nya lösningar och det uppstår nya gränsdragningsproblem gentemot kontrollobjekten. Konstruktionen att överlåta kontroll mellan myndigheter, som utredningen föreslår för att täta övergångarna mellan de olika myndigheternas ansvarsområden, framstår som administrativt betungande och riskerar enligt Länsstyrelsens mening att negativt påverka effektiviteten i kontrollverksamheten. Förslaget omfattar dessutom endast delar av livsmedelskedjans regelområden, vilket innebär att t ex primärproducenter kommer att möta fler kontrollmyndigheter än i dag, då länsstyrelsernas och kommunernas ansvar för andra områden kommer att ligga kvar. Det bör även påpekas att en nationell organisation med många regionala enheter, så som föreslås, möter många utmaningar gällande till exempel samsyn, arbetssätt och likriktning. Detta inte minst på grund av den

stora personalstyrka som den nya organisationen kommer att kräva. Resursåtgången för att bygga upp och förvalta en regional kontrollorganisation är väldigt dyrt, och den totala kostnaden för staten torde öka, eftersom länsstyrelsens kontrollorganisation kvarstår.

Länsstyrelsens roll som krisberedskapsmyndighet riskerar att försvagas om avlövnings av ansvarsområden och kompetens sker, så som kommer att vara fallet om förslaget genomförs. Vid många samhällsliga kriser påverkas livsmedelskedjan, tex kärnenergi händelser, epizooti, elavbrott och väderhändelser. Det vore ytterst olyckligt om en så viktig fråga som livsmedelsproduktionen, livsmedelsförsörjning och livsmedelsberedskap inte skulle ingå i länsstyrelsernas ordinarie linjeverksamhet då frånvaro av den kompetens och de personalresurserna skulle påverka hantering av en kris negativt.

Kontroll av insamling och transport av animaliska biprodukter skulle genom ett nationellt uttag av transportaktörer kunna ge ett mer likriktat kontrollsysteem, eftersom flera av aktörerna bedriver verksamhet i flera län. Själva kontrollens utförande skulle dock med fördel ligga kvar på länsstyrelserna.

Däremot *tillstyrker* Länsstyrelsen att kontroll av djurskydd vid slakteri överförs i sin helhet till Livsmedelsverket, då Livsmedelsverket har personal på plats i verksamheten och därmed har en helt annan möjlighet att agera vid akuta situationer. Genom sin täta närvaro och goda insyn i verksamheten kan då även systematiska utmaningar lättare identifieras än vad länsstyrelserna kan åstadkomma vid inspektions- eller revisionstillfällen som infaller med glesare intervall. Därför förordar Länsstyrelsen att även avlastning/fordonskontroll vid slakteriet ska omfattas av Livsmedelsverkets ansvar, utan att behöva överlåtas, medan kontroll av lastning och färd bör åligga länsstyrelserna. Denna reform kräver dock att den officiella veterinärens befogenheter och ansvar förtydligas och att vägledning från Jordbruksverket till Livsmedelsverkets personal blir tillräckligt omfattande och tydlig, då det annars finns risk för en försämrad djurskyddskontroll vid slakterierna.

Länsstyrelsen *tillstyrker* förslaget om att utse officiella veterinärer vid länsstyrelserna för kontroll av transport till slakt, då detta är ett krav enligt EU-regelverken som länge inte efterlevts i Sverige. Detta

uppdrag kan dock inte lösas inom befintlig finansiering, då kontroll av transporter idag inte är en veterinär arbetsuppgift. Det innebär att om detta nya uppdrag inte finansieras kommer andra kontrollområden som kräver veterinär kompetens inte utföras, eftersom rekrytering inte kommer att vara möjlig utan resurssättning. Detta påverkar effektivitet och måluppfyllelse negativt för andra kontrollområden inom livsmedelskedjan, till exempel kontroller inom djurhälsoområdet eller tillsyn av djurhälsopersonal.

Övriga synpunkter

Krisberedskap omfattar livsmedelskedjan

Länsstyrelsen vill mycket starkt poängtera att rollen som krisberedskapsmyndighet riskerar att försvagas om avlövnings- och ansvarsområden och kompetens sker, så som kommer att vara fallet om förslaget genomförs. Vid många samhällsliga kriser påverkas livsmedelskedjan, tex kärnenergi-händelser, epizooti, elavbrott och väderhändelser. Det vore ytterst olyckligt om så viktiga frågor som livsmedelsproduktionen och livsmedelsförsörjningen inte skulle ingå i länsstyrelsernas ordinarie linjeverksamhet. Frånvaro av den kompetensen och de personalresurserna skulle påverka hantering av en kris negativt.

Länsstyrelsernas kontrollverksamhet i livsmedelskedjan m m är underfinansierad

Utredningen beskriver att de anser att länsstyrelserna underpresterat avseende utförda kontroller i livsmedelskedjan utan att analysera orsakerna bakom detta. Det stämmer att Livsmedelsverket rapporterar att de ett tusen kontroller som tilldelats länsstyrelserna för kontroll av livsmedel och foder i primärproduktionen inte har fullt ut utförts, men nämner inte orsakerna till detta. En orsak till detta är att hela kontrollverksamheten inom livsmedelskedjan, inklusive sällskapsdjurssidan och tillsyn av djurhälsopersonal, är underfinansierad i förhållande dels till regelverken, dels till förväntningar från centrala verk och dels i förhållande till allmänhetens bild av vad länsstyrelserna bör göra inom framför allt djurskydds- och tillsynslagens områden. Alltmer omfattande administration ger mindre tid att avsätta till kontroller. T ex gäller

detta hantering av kontrollresultat och dokumentation från kontrollen, mer omfattande/detaljerade beslut behövs för att hålla vid överprövningar och åtalsanmälningar, kraftig ökning av begäran om att få ta del av handlingar, mycket omfattande administration i samband med verkställighet av omhändertaganden och vad som ska ske med dessa djur. Detta leder till undanträngningseffekter och en del länsstyrelser inte alla år förmått utföra alla de tilldelade kontrollerna av livsmedel och foder i primärproduktionen. Till detta ska läggas ett ökat behov av åtgärder för att uppnå en säker arbetsmiljö på grund av en allt tuffare klimat och en ökad hotbild mot kontrollpersonal. Länsstyrelserna har t ex satt in åtgärder för att minska ensamarbete genom att åka två handläggare på varje kontrollinsats vilket alltså leder till större resursåtgång per kontrolltillfälle. Tonläget i sociala medier och liknande gör att hantering av säkerhetsfrågor behöver hanteras i en helt annan omfattning än tidigare, och även detta tar tid från kontrollarbetet. Registervård ett väldigt tidskrävande arbetsmoment och verksamhetsutövare meddelar sällan ändringar i sina verksamheter, vilket försvårar uttag av de objekt som ska kontrolleras. Livsmedelsverket underkänner de av länsstyrelserna utförda kontroller som inte tagits ut baserat på aktörens huvudsakliga produktionsinriktning, vilket är problematiskt eftersom inriktningen inte sällan klargörs först vid kontrolltillfället. Livsmedelsverket exkluderar utförda kontroller om de tas ut för kontroll av en sekundär produktionsinriktning, även om den skulle vara omfattande. T ex fick vårt län inte räkna en kontroll av länets fjärde största äggproducent, eftersom verksamhetsutövaren även bedriver mjölkproduktion som sin huvudsakligen produktionsinriktning. Liknande exempel finns hos flera länsstyrelser och det bidrar till att Livsmedelsverket, och därmed utredningen, anser att länsstyrelserna inte fullföljer sitt kontrollbeting. Med tillräckliga resurser och bättre kontrolltilldelningssystem för primärproduktionsområdet skulle länsstyrelserna ha bättre förutsättningar för att genomföra det förväntade kontrollerna.

Utökning av Länsstyrelsernas kontrollansvar är en rimlig lösning vid en eventuell centralisering

Utredningen drar felaktigt slutsatsen att länsstyrelserna inte skulle utföra tillräckligt många kontroller i livsmedelskedjan om ansvaret skulle föras över till länsstyrelserna från kommunerna. Anledningen anser man är att eftersom länsstyrelserna ansvarar för så många

kontrollområden så skulle man nog prioritera ned livsmedels-, foder och animaliska biproduktsskontrollen. Att länsstyrelsernas breda ansvar inom livsmedelskontrollkedjan skulle vara negativt är helt enkelt inte korrekt. Om finansieringen vore tillräcklig skulle förväntad mängd kontroll och annan offentlig verksamhet kunna utföras, men det alternativet behandlas inte av utredningen. Möjligheterna till samordning av kontrollområden minskar inom myndigheterna om förslaget genomförs. Däremot ökar samverkans- och samordningsbehovet mellan myndigheterna om förslaget genomförs, något som utredningen själv pekar på som en av svagheter med nuvarande system. Argumentationen haltar således.

Om en centralisering av kontroller inom livsmedelskedjan genomförs kommer den redan etablerade statliga myndighetsstruktur att slås sönder. Att utredningen i stället föreslår uppbyggnad av en till länsstyrelserna parallell organisation är mycket olyckligt. Ett genomförande riskerar att underminera länsstyrelsernas arbete sett ur ett beredskapsperspektiv, leder till ökade kostnader för staten, splittrar kontrollkedjan så att verksamhetsutövare inom primärproduktionen får fler kontrollmyndigheter och leder till behov av ökade administrativa åtgärder för att bygga ihop glapp mellan ansvariga myndigheters ansvarsområden. Dessutom leder den föreslagna reformen till en mycket stor, och därmed svårstyrd, organisation. Verksamhetsövergång för personal kommer i många fall inte bli aktuell, så det finns en stor risk för att det inte kommer att vara möjligt att rekrytera kompetent personal. Länsstyrelsen anser att utredningen inte i tillräcklig omfattning analyserat nuvarande kontrollsystem, inte gjort en tillräcklig konsekvensanalys och inte heller lämnat förslag som omhändertar de svagheter som utredningen själv identifierat.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Helene Hellmark Knutsson med länsveterinär Annelie Grip Hansson som föredragande. Medverkat har även biträdande enhetschef Fredrik Nilsson och länsveterinär Karin Sandbäck.